

بررسی تطبیقی لحن کودکانه در دوبله فارسی و عربی انیمیشن «بچه

رئیس»

عبدالباسط عرب یوسف آبادی* [ID](#)

استادیار گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه زابل

مسلم فتح‌اللهی [ID](#)

استادیار گروه زبان انگلیسی، دانشگاه زابل

چکیده

در حوزه فیلم و انیمیشن، محصولات تولیدشده برای کودکان به دلیل فاصله سنی میان کودک و مترجم یا نویسنده بزرگسال دارای ضعف‌هایی است؛ زیرا تصمیم‌های نویسنده، مترجم و گروه دوبله با ذائقه شاد و جسورانه کودک در کشف دنیای اطراف، متفاوت است. اگر لحن فیلم‌های دوبله‌شده، واژگان گزینش‌شده و ترکیبات آن برای کودک قابل درک نباشد به‌طور قطع هدف مترجم فیلم‌نامه کودک از شکل‌گیری ارتباط اثرگذار برآورده نخواهد شد. مسئله‌ای که در برخی قسمت‌های دوبله فارسی و عربی انیمیشن «بچه رئیس؛ الطفل الزعیم» رعایت نشده است؛ به‌طوری‌که گروه ترجمه با به‌کارگیری واژه‌ها و ساختارهای دستوری متفاوت با لحن گفتارگونه کودک، امکان ارتباط با کودک فارسی‌زبان و عرب‌زبان را کم نموده است. وجود این ویژگی پژوهشگران را بر آن داشت تا به بررسی تطبیقی لحن کودکانه در دوبله‌های فارسی و عربی آن بپردازند. نتایج نشان می‌دهد که در هر دو دوبله به خاطر تبعیت از اصل انگلیسی انیمیشن، لحن کودکانه رعایت نشده است و گاه‌ها واژگان، تعابیر، ترکیب‌ها و ساختارهای دستوری خارج از فهم کودک استفاده شده است، با این تفاوت که لحن دوبله عربی به نسبت فارسی، کودکانه‌تر است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد ترجمه انیمیشن برای کودکان نیازمند ساده‌سازی مضامین انتزاعی و دشوار همچون استعارات و کنایات، ساده‌سازی واژگان دشوار مانند واژگان رسمی و کهنه و کوتاه‌سازی ساختارهای دستوری دشوار مانند بندهای معترضه و ترکیبات وصفی و اضافی طولانی است. تحقق این امر نیازمند انجام پژوهش‌های مخاطب‌محور بر پایه دریافت فرآورده است.

واژه‌های کلیدی: ترجمه، انیمیشن، دوبله، «بچه رئیس»، لحن کودکانه

۱. مقدمه

ادبیات کودک در ایران و کشورهای عربی در سال‌های اخیر رو به رشد بوده و تنوع زیادی یافته است. نویسندگان و هنرمندان جدید، آثار متنوعی در زمینه داستان‌های کودکانه، شعر و کتاب‌های آموزشی خلق کرده‌اند که به موضوعات مختلفی از جمله هویت، فرهنگ و مسائل اجتماعی می‌پردازد. نقد ادبیات کودک در این کشورها به نسبت ادبیات بزرگسال، تاریخی کوتاه‌تر دارد. با این حال، در دهه‌های اخیر، نقد این نوع ادبیات توجه بیشتری را به خود جلب کرده است. برخی از منتقدان و نویسندگان به بررسی آثار و تحلیل مسائل اجتماعی، فرهنگی و روان‌شناختی در حیطه ادبیات کودک پرداخته‌اند. به دلیل اهمیت آشنایی کودکان با جهان‌بینی‌ها و فرهنگ‌های مختلف، ترجمه آثار کودک و نوجوان همواره از رونق خاصی برخوردار بوده است؛ لذا ادبیات، فرهنگ، تاریخ و جهان‌بینی سایر ملل در قالب ترجمه به کودکان ارائه می‌شود. واضح است که ترجمه آثار کودکانه با توجه به جایگاهی که در تعامل و ارتباط دارد در میان اقوام و زبان‌های مختلف نقش مهم و تأثیرگذاری دارد. با این حال، هیچ تعادلی در این تعامل وجود ندارد، به‌عنوان مثال در ایران و کشورهای عربی بیشترین حجم ترجمه آثار کودکانه از انگلیسی به فارسی و عربی است؛ اما میزان ترجمه آثار ادبی این کشورها به زبان انگلیسی بسیار اندک است (خاتمی، جلالی و یارا، ۱۴۰۲: ۲۱).

محصولات سینمایی و انیمیشنی کودکانه اغلب به دلیل عدم تطابق ذائقه شاداب و کنجکاو کودکان با دیدگاه بزرگسالان نویسنده، مترجم و دوبلور، از کیفیت مطلوبی برخوردار نیستند. این تفاوت در درک و تجربه دنیا، منجر به تصمیم‌گیری‌هایی می‌شود که با روحیات کودکان همخوانی نداشته و از جذابیت اثر می‌کاهد. زمانی محتوای فیلم دوبله شده به کودک به درستی منقل می‌شود که کودک بتواند با فیلم ارتباط برقرار کند. یکی از عناصری که تفاوت فیلم کودک و بزرگسال را نشان می‌دهد، عنصر لحن است. لحن فیلم کودک سؤال‌های فراوانی را به ذهن متبادر می‌کند، آیا لحنی است که کودک آن را استفاده می‌کند یا لحنی که کودک آن را می‌فهمد؟ آیا این لحن ویژگی‌های خاصی نسبت به لحن بزرگسال دارد؟ به نظر می‌رسد که لحن فیلم کودک باید ساده و بر اساس

زبان معیار باشد و تابع دستور زبان رسمی. همچنین باید سبکی توصیفی و پویا داشته باشد و در آن بیشتر جملات ساده و افعال معلوم استفاده شود تا درک آن برای کودک آسان باشد. اگر لحن فیلم‌های دوبله‌شده، واژگان گزینش‌شده و ترکیبات آن برای کودک قابل درک نباشد به‌طور قطع هدف مترجم فیلم‌نامه کودک از شکل‌گیری ارتباط اثرگذار برآورده نخواهد شد. مسئله‌ای که در دوبله فارسی و عربی انیمیشن «بچه رئیس؛ الطفل الزعیم» به چشم می‌خورد این است که گروه ترجمه فیلم‌نامه با به‌کارگیری واژه‌ها و ساختارهای دستوری متفاوت با لحن گفتارگونه کودک، امکان ارتباط با کودک فارسی و عربی را کم نموده است. این ویژگی نگارندگان مقاله حاضر را بر آن داشت تا لحن کودکانه را در دوبله عربی و فارسی این انیمیشن بررسی نموده و در این راستا به پرسش‌های زیر پاسخ دهند:

- باتوجه به درونمایه بزرگسال انیمیشن «بچه رئیس»، لحن متن اصلی و دوبله‌های فارسی و عربی آن تا چه میزان در راستای لحن کودکانه طرح‌ریزی شده‌است؟
- کدام یک از دوبله‌های فارسی و عربی انیمیشن فوق لحنی کودکانه‌تر دارد؟

۲. پیشینه پژوهش

در تعریف ادبیات کودک آورده‌اند که این ادبیات با وجود اشتراکات زیبایی‌شناختی با ادبیات بزرگسالان، ویژگی‌های منحصر به فردی دارد: تطابق با زبان کودک، کمک به رشد شخصیت او و بهره‌گیری از تصاویر برای تسهیل درک متن (قرشی و امین‌زاده، ۱۳۹۱: ۷۷). ادبیات کودک به معنای عام به مفهوم ارائه نتایج عقلی داستان‌های کودکانه است که در قالب قوانین آموزشی و مطالعه آزاد جمع‌آوری شده‌است (خوانی، ۲۰۰۸: ۴)؛ ادبیات کودک حاوی پیام بسیار زیبایی است که در خود کودک لذت هنری ایجاد می‌کند. هدف از ادبیات کودک، ساختن انسان و جامعه است (حجازی، ۱۳۸۱: ۱۸). بزرگسالان به‌عنوان پدیدآورندگان ادبیات کودک، بیش خود را با کودکان و دوران کودکی پیوند می‌دهند؛ زیرا «تصویرات دوران کودکی‌مان در تمام فعالیت‌هایمان به‌عنوان بزرگسال و در تمام آثار خلق شده برای کودکان منعکس می‌شود. هنگام نوشتن، تصویرگری و یا ترجمه

برای کودک، درست بر اساس تصویری که از دوران کودکی داریم عمل می‌کنیم» (اویتینن، ۲۰۰۱: ۵۳). عامل مهم دیگر در ترجمه برای کودکان، مسئله تفکر و دیدگاه مترجم است. گارنر معتقد است علاوه بر این که مترجم کودک باید تسلط کامل بر ژرفای زبان داشته باشد، باید فردی خردمند و نازک طبع باشد و شوخی و بازی از ملزومات اولیه او باشد (لثی، ۲۰۱۰: ۲۰۴).

در مورد ترجمه ادبیات کودک پژوهش‌های بسیاری انجام شده است. برخی از این مطالعات در دیگر کشورها بوده است. برای نمونه، لوزانو (۲۰۱۷) بر اساس طبقه‌بندی کدهای نشانه‌شناختی اصلی و ویژگی‌های این ژانر سینمایی، چارچوبی برای درک تأثیرات حسی در نسخه‌های دوبله شده ارائه کرد تا دریابد آیا اصلاحاتی آگاهانه برای تطبیق محتوای فیلم‌ها با توانایی درک کودکان انجام شده است یا خیر. لوزانو با ارائه مثال‌های گویا از فیلم‌های انیمیشن آمریکایی دوبله‌شده به زبان اسپانیایی، روش‌ها و تکنیک‌هایی را که در حال حاضر در فیلم‌های انیمیشن دوبله شده برای کودکان به کار گرفته می‌شوند نشان داد این روش‌ها به درک بهتر کودکان از محتوای انیمیشن کمک می‌کنند.

یانتی (۲۰۲۲) با بررسی مقوله چندوجهیت در ترجمه انیمیشن‌های دوبله‌شده برای کودکان نشان داد عناصر چندوجهی بسیاری همچون عناصر بصری، صوتی، فضایی، اشاره‌ای و زبانی در انیمیشن‌ها به کار می‌رود. زیرنویس‌ها همیشه با بافت داستان و عناصر چندوجهی مرتبط نبودند. این به دلیل مشکلات متعدد ترجمه فیلم‌های انیمیشن کودکان همچون ارجاعات کودکانه، تصویرسازی فانتزی، لحن شوخی و بسیاری موارد دیگر است.

العابد و یازبک (۲۰۲۵) نیز در مطالعه کیفی، دریافت شناختی و ارزیابی کودکان خردسال هنگام تماشای نسخه دوبله‌شده و نسخه زیرنویس‌شده یک اثر انیمیشن را بررسی کردند. آن‌ها از مجموعه‌ای از سوالات که مستقیماً به دریافت این دو نوع ترجمه مربوط بود بهره گرفتند. نتایج نشان داد که هر دو نسخه فیلم با زیرنویس و دوبله، مورد استقبال کودکان قرار گرفتند و کودکان از تماشای هر دو به یک میزان لذت می‌بردند.